

[Tommy Dinesen]

ment, man her har fået, og det er i hvert fald noget, som man i diskussioner om sundheden her i Folketinget meget tit henviser til. Jeg synes også, de opstillede mål er realistiske, altså at en 15 pct.s nedsættelse af hjerte-kar-sygdomme og kræftsygdomme inden år 1995 er nogle mål, man godt kan arbejde hen imod.

Men jeg kan forstå på hr. Jørgen Estrup, der sagde noget pænt, men heller ikke mente, der var behov for udvalget, og efter hr. Glistrups ord, at der er et fremtidigt flertal for, at vi nedsætter udvalget år 1995, og det må vi så leve med. Jeg kan i hvert fald garantere for, at SF stadig væk er i Folketinget til den tid.

(Kort bemærkning).

Glistrup (FP):

For at der ikke skal være nogen misforståelse eller mislyd imellem hr. Tommy Dinesen og Fremskridtspartiet, vil jeg gerne pointere, at vi ikke har fordret, at man skulle lave nogen auto-dafé eller noget lignende på WHO's bog, »Sundhed for alle år 2000«, men den skal bare ikke have nogen fortrinsstilling i udvalgsarbejdet, som SF vil give den.

Når man nedsætter et sagkyndigt udvalg, skal det selvfølgelig bruge alle hjælpemidler, hvad enten det er Fremskridtspartiets sundhedspolitiske program, eller det er noget, WHO eller andre har skrevet. Enhver i udvalget skal selvfølgelig kunne bruge alt materiale og suge alle de argumenter og oplysninger, der kan findes fra den enkelte bog, til sig – derunder også fra den bog, SF specielt nævner i sit beslutningsforslag. Men det skal ikke være sådan, at udvalget har et direktiv om, at man værsgo har at vælge en eller anden bestemt bibel, hvad enten det er Karl Marx' »Das Kapital«, eller det er Adam Smiths »Wealth of Nations« eller noget andet til at løse sine problemer med; det enkelte udvalgsmedlem skal tage saglig stilling. Det var det, jeg havde imod SF's forslag til punkt 4.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til Arbejdsmarkedsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, be-
tragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

14) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 2:

Forslag til folketingsbeslutning om stop for danske styrkers uddannelse i brugen af atomvåben.

Af Jens Thoft (SF) m.fl.
(Fremsat 11/10 88).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Forsvarsministeren (Enggaard):

Jeg vil gerne begynde mit indlæg med et citat:

»... det danske forsvar er i overensstemmelse med den af NATO-medlemslandene godkendte strategi, og det er opbygget med henblik på at kunne imødegå ethvert angreb, herunder naturligvis også angreb med atomvåben. Det er derfor helt naturligt, at der som led i forsvarets uddannelsesvirksomhed og under NATO-øvelserne indgår en tænkt anvendelse af atomvåben«.

Således beskrev den tidligere statsminister dansk politik på dette område her i Tinget den 12. december 1979, og citatet findes i Folketingsstidende 1979-80, 2. saml., sp. 2148.

Efter regeringens opfattelse har forholdene ikke ændret sig afgørende i den mellemliggende periode. Jeg kan derfor helt tilslutte mig den grundholdning, der blev udtrykt i citatet tilbage i 1979, og som i mange år har været en fast bestanddel af dansk forsvarspolitik.

Vort medlemskab af NATO indebærer, at der i et vist omfang inden for forsvarets uddannelses- og øvelsesvirksomhed må indgå en forudsætning om, at der under krig kan blive anvendt atomvåben. Denne øvelsesvirksomhed må naturligvis finde sted inden for rammerne af Danmarks sikkerheds- og forsvarspolitik, herunder med respekt for de begrænsninger, der gives af vor særlige atomvåbenpolitik.

[Forsvarsministeren]

Sigtet med forsvarrets uddannelses- og øvelsesvirksomhed på dette område er primært at lære danske styrker at beskytte sig mod følgerne af eventuel brug af atomvåben.

Som et nødvendigt led i vores alliancefællesskab i NATO uddannes officerer endvidere i den generelle atomare problematik samt i procedurer og planlægning i forbindelse hermed.

Uddannelsen er af teoretisk karakter og uden særlige tekniske aspekter og går ikke videre, end hvad der skal til for at deltage i alliancefællesskabet.

Dansk forsvar råder ikke over atomvåben eller i øvrigt over våbensystemer, der umiddelbart vil kunne anvendes til atomvåben, og der sker derfor naturligvis ikke øvelse i egentlig brug af sådanne våben.

Forslagsstillerne finder, at der inden for de seneste år skulle være sket en markant ændring i den norske politik på dette område, samt at den norske politik i øvrigt skulle være klart mere vidtgående end den danske. Denne opfattelse deler jeg ikke. Der er efter min vurdering overensstemmelse mellem den norske og danske politik på disse områder, idet begge lande deltager på ens vilkår i NATO-alliancefællesskabet. Denne opfattelse bygger jeg bl.a. på forskellige kontakter og samtaler med nordmændene. Hver med sine forudsætninger er begge lande medlemmer af alliancen, og hvert land deltager i det fælles samarbejde på lige fod for at yde sit bidrag til den samlede alliances troværdighed. Anderledes bør og skal det ikke være.

Regeringen har i lighed med tidligere regeringer en fast og entydig politik på dette område, og regeringen kan derfor ikke støtte det foreliggende forslag.

Hans Hækkerup (S):

Det danske atomvåbenforbehold svarer jo på næsten alle punkter til det norske, og vi er enige i, at danske styrker ligesom norske ikke skal uddannes i brugen af atomvåben. Derfor vil det være vigtigt at få klarlagt præcist, hvordan nordmændene administrerer denne del af atomvåbenforbeholdet – ikke mindst når det drejer sig om øvelser sammen med de af vore allierede, som ikke har taget det samme forbehold.

Vi er altså parat til at se på problemstillingen og finde en måde, hvorpå vi kan præcisere,

hvad der er den danske holdning, men det er nok nærmere en opgave enten for Forsvarskommissionen eller for Det Sikkerhedspolitiske Udvalg.

Connie Hedegaard (KF):

Hr. Jens Thoft og SF kan ikke lide NATO's strategi, og hr. Jens Thoft og SF er ikke tilhængere af atomafskrækkelsen, men hr. Jens Thoft og SF har et problem; der er faktisk ikke noget flertal herinde, der er enig med dem, og derfor må man forsøge med alle mulige andre krumspring, om man ikke på anden vis kan få udhulet Danmarks indpasning i NATO's strategi.

Jeg deler hr. Hans Hækkerups opfattelse af, at det havde været mere naturligt at behandle dette spørgsmål i en overordnet diskussion i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg, hvor man skal diskutere atomvåbenenes placering, strategi og lignende, så vi undrer os lidt over, at hr. Jens Thoft synes, at tiden er inde til at have denne diskussion på nuværende tidspunkt.

Det Konservative Folkeparti ser ikke umiddelbart noget alternativ til NATO's strategi, og vi har bestemt ingen ønsker om ensidigt at distancere Danmark fra den strategi. I øvrigt mener vi, at færre atomvåben og den forudsætning, at sandsynligheden for at anvende dem bliver mindre, må være vejen frem i stedet for pseudoforslag som dette.

Vi kan derfor ikke støtte hr. Jens Thofts forslag. Faktisk kan vi helt henholde os til, hvad daværende statsminister Anker Jørgensen sagde, da man den 12. december 1979 her i folketingsalen diskuterede det samme spørgsmål, og jeg citerer fra Folketingstidende 1979-80, 2. samling, sp. 2148, hvor den socialdemokratiske statsminister slog fast, idet han henviste til NATO's strategi:

»Det er derfor helt naturligt, at der som led i forsvarrets uddannelsesvirksomhed og under NATO-øvelserne indgår en tænkt anvendelse af atomvåben.«

Vi kan helt henholde os til, hvad den daværende socialdemokratiske statsminister anførte som begrundelse for at afvise sådanne forslag.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg vil gerne spørge fru Connie Hedegaard, som jo ikke én, men snesevis af gange fra denne talerstol har henvist til, at Danmark burde føre

[Pelle Voigt]

samme sikkerhedspolitik som Norge, om hun virkelig vil fastholde den udtalelse, hun kom med heroppefra for et øjeblik siden, nemlig at det at undlade at træne sine soldater i at anvende atomvåben er et krumspring, der skal underminere NATO's atomstrategi. Er det opfattelsen af den officielle norske politik?

Jeg ser, at De Konservative nikker fra deres bænke. Det synes jeg er et interessant signal til den norske forsvarsminister, Johan Jørgen Holst, til den norske udenrigsminister og til vores andre allierede i alliancen.

Sønderby (V):

Det foreliggende forslag er en genfremsættelse og har altså været drøftet her i Tinget før. Venstres ordfører dengang – det var hr. Ivar Hansen – sagde, at hensigten med forslaget var at skabe usikkerhed og splid og nedbryde dansk forsvar og fællesskabet inden for NATO. Den holdning har vi stadig væk i Venstre. Vi ved jo, at NATO-fællesskabet har været med til at sikre freden helt siden sidste verdenskrig, og dette fællesskab og den samhørighed, der har været inden for NATO, har måske også bidraget til det, der er sket nu på det sidste efter den sovjetiske leders tale i New York.

Venstre må derfor afvise det foreliggende forslag, fordi vi ikke vil være med til, at der sker et brud på den fælles strategi. Vi siger ligesom hr. Hans Hækkerup, at det ikke hører hjemme her i salen. Det hører snarere hjemme i andre fora.

Annette Just (FP):

Så fik vi endnu et forslag fra SF om, hvordan man underminerer dansk forsvar. Man kunne selvfølgelig helt lade være med at uddanne soldater – det ville jo være meget nemmere. Så var man også fri for at gå i krig, hvis det skulle blive nødvendigt.

Fremskridtspartiet synes ellers, det er meget betryggende, at danske soldater eventuelt uddannes i, hvordan man afværger de værste skader, hvis det værste skulle ske. Vi synes, det er meget betryggende, at de også ved, hvordan sådanne våben fungerer, og hvordan man gør, hvis man kommer i nærheden af dem.

Derfor kan vi kun afvise dette lidt latterlige forslag.

Jørgen Estrup (RV):

Dette her minder om noget, vi har set før, nemlig et kombineret SF-VS-forslag fra oktober 1986. Og så gør det det alligevel ikke, for på to punkter er det anderledes og nyt.

Det ene punkt er det, der står i forslaget om, at danske militære styrker ikke længere deltager i øvelser, hvori indgår anvendelsen af atomvåben. Jeg må indrømme, at det må overraske, at det nu indgår i forslaget, når man læser debatten fra efteråret 1986, for under den debat var der netop almindelig bred enighed om, at der var brug for, at man lærte, hvordan man skulle beskytte sig imod a-våben. Det kommer bag på mig, og det er selvfølgelig ufornuftigt. Det er klart, at danske styrker skal være forbedret på den situation, man kan møde, hvis der bruges a-våben mod dansk territorium.

Det andet, som er nyt, er det, der i forslaget står om uddannelse af dansk militært personel herhjemme og i udlandet i f.eks. brugen af atomvåben. Det prøver man i forslaget på at dokumentere gennem bemærkningerne, men det synes jeg ikke man slipper heldigt fra. Der er faktisk, så vidt jeg kan se, ikke ført noget bevis for, at det er tilfældet, og jeg har med lidt overraskelse også konstateret, hvordan man bekvemt undlader at citere f.eks. en passus i svaret på spørgsmål nr. S 306, hvor der står, at: »... danske officerer ikke uddannes på de områder, hvor der i forbindelse med anvendelse af atomvåben kræves en særlig teknisk uddannelse«.

Det er klart, at det er et område, vi bør følge meget nøje. Jeg lyttede til, hvad forsvarsministeren sagde, og synes, der var to forhold, der blev understreget meget tydeligt. Det ene var, at der ikke skete en sådan uddannelse i brug af atomvåben. Det andet var, at der ikke var forskel på dansk og norsk praksis. Det synes jeg er det væsentlige i denne sammenhæng. Og det er af begge de nævnte grunde, jeg må sige, at vi ikke kan støtte det foreliggende forslag.

Vi er meget enige i intentionerne og i ønsket om, at vi skal holde vores atomvåbenpolitik fast, men det skal gøres på et sagligt grundlag: det skal gøres sådan, at man ikke kan blive beskyldt for at gå for let hen over de vanskelige steder.

Arne Melchior (CD):

CD ser ikke noget problem i sammenhæng

[Arne Melchior]

med dette forslag, og læsningen af dets bemærkninger har heller ikke kunnet overbevise om, at der foreligger noget problem.

Vi må derfor anbefale Folketinget at afvise forslaget.

Jens Thoft (SF):

Det er jo meget at kalde dette her en debat. Men for ikke at skuffe forventningerne skal jeg kort gennemgå de indvendinger, som de enkelte ordførere har gjort.

Den vigtigste indvending er, at sagen ikke bør drøftes her i Folketinget, men i et særligt udvalg. Javel, men nu er det jo sådan, at forslag efter at have været behandlet her i Folketinget sædvanligvis går til udvalgsbehandling. Det havde jeg også forestillet mig skulle gælde dette forslag – det er i øvrigt påbudt i Folketingets forretningsorden. Men jeg synes, det er en besynderlig opfattelse at have, at det er upassende eller utidigt, eller hvad det i øvrigt var for bemærkninger, man anvendte, at vi i Folketinget diskuterer noget så væsentligt som hensigtsmæssigheden af, at danske officerer, officerer fra alle tre værn, uddannes i brugen af atomvåben.

Dernæst siger hr. Hans Hækkerup, at tidspunktet er uheldigt. Nu er jeg ret sikker på, at det stort set altid har været den opfattelse, at uanset hvad vi er kommet med, har det ikke været det allermest passende tidspunkt, men det har dog ikke forhindret Socialdemokratiet i tidligere at indtage en endnu mere positiv holdning til disse spørgsmål end den forholdsvis positive holdning, som jeg da godt kunne høre hos hr. Hans Hækkerup, og som jeg skal takke for. Det er også en mere positiv holdning end den, der lå i det citat, forsvarsministeren benyttede fra den socialdemokratiske statsminister i 1979.

Når vi kommer til substansen, finder hr. Jørgen Estrup – og det synes jeg måske nok var den mest interessante tale – tingene dårligt dokumenteret, men mente i øvrigt, det var rimeligt, at danske soldater lærer at beskytte sig imod brugen af atomvåben imod dem. Javel. Men det, der er det karakteristiske ved den norske holdning, som der også blev redegjort for i det særlige sikkerhedspolitiske udvalg, da vi besøgte det norske Storting, og hvor man henviste til stortingsmelding 221 og budgetposition 1, tror jeg det hed, er netop de for nylig i Norge

vedtagne retningslinier, hvorefter man stoppede den norske deltagelse i sådanne øvelser. På den baggrund forekommer det en lille smule bemærkelsesværdigt, at De Radikale nu indtager en anden holdning.

For det andet mener jeg, at min hovedpåstand er klart dokumenteret – jeg har gjort meget ud af det i mine bemærkninger, og det er jeg ked af at hr. Jørgen Estrup ikke helt har forstået – at officerer fra alle tre værn uddannes i brug af atomvåben. Dertil siger hr. Jørgen Estrup, at det ikke handler om brugen af atomvåben, men om at beskytte sig imod atomvåben. Så må jeg spørge hr. Jørgen Estrup, hvorfor officererne så også uddannes i procedurerne for at rekvirere atomvåben; disse procedurer skulle det da ikke være nødvendigt at oplære folk i, hvis det, man ønsker at lære dem, er at tage brusebad, når bomben er faldet. Det er jo det, man lærer dem.

Jeg ser heller ikke nogen grund til, at man i nederste skrivebordsskuffe har skydetabellen for granater med atomsprænghoveder, som A. C. B. Wegger i sin tid udtalte. Jeg ser heller ingen grund til, at vi har en række våbentyper, som rent faktisk er indrettet sådan, at de umiddelbart kan anvende atomvåben. Jeg kan heller ikke helt forstå, hvorfor vi har atomvåben oplagret i et antal i depotet i Main, som langt overstiger det, der skal anvendes i Slesvig-Holsten-området. Hvis ikke det, der i virkeligheden er problemet, er, at de er tiltænkt det danske område.

Når hr. Jørgen Estrup fastslår, at der ikke er noget som helst bevis for, at danske soldater rent faktisk oplæres, må jeg gøre opmærksom på, at vi har svar fra forsvarsministeren, der dokumenterer, at officerer fra alle tre værn lærer disse ting. Vi har svar fra forsvarsministeren, der dokumenterer, at de lærer procedurerne, og vi ved endelig fra den drøftelse, Det Sikkerhedspolitiske Udvalg havde med det norske udenrigspolitiske udvalg, at man i Norge var meget stolt af denne ændring, som fremgik af de stortingspropositioner, jeg har omtalt tidligere.

Jeg må erkende, at jeg er en lille smule skuffet over den debat, vi har haft her i dag, og det skal ikke være nogen henmmelighed, at jeg i særlig grad er skuffet over De Radikales holdning, for hvis vi tænker tilbage til de debatter om atomvåben, vi har haft i de sidste seks år, har De Radikales holdning været forholdsvis

[Jens Thoft]

firkantet, nemlig at vi ikke skulle have atomvåben på dansk område, hverken i fredstid eller i krigstid, kort sagt aldrig. Men nu ser jeg, at De Radikale ikke ønsker, sådan som det er sket i Norge, at sætte en stopper for de danske soldaters oplæring i brugen af atomvåben i fredstid, og i går konstaterede jeg i Finansudvalget, at regeringen kom med forslag om, at vi også skulle betale til krydsermissilerne. Jeg synes, at tilbagetoget er fuldkomment, men det skal ikke afholde SF fra – og det vil jeg gerne understrege – naturligvis at stille spørgsmål og rejse debat om disse problemer, for Danmark bør ikke uddanne soldater i brugen af våben, som vi betragter som en forbrydelse mod menneskeheden.

(Kort bemærkning).

Hans Hækkerup (S):

Jeg vil gerne udtrykke det ønske, at ordføreren for forslagsstillerne havde hørt lidt bedre efter, hvad der blev sagt heroppe fra talerstolen. Når hr. Jens Thoft har fået lejlighed til at læse referatet, vil han se, at jeg på intet tidspunkt sagde, at tidspunktet var uheldigt.

(Kort bemærkning).

Jørgen Estrup (RV):

Jeg må jo prøve at leve med, at jeg skuffer hr. Jens Thoft. Det var ikke første gang, og det bliver næppe heller sidste gang.

Jeg vil gerne understrege de to ting, jeg sagde tidligere heroppefra, og som også fremgik af forsvarsministerens tale, nemlig at der ikke var tale om uddannelse i brug af atomvåben, og at der ikke var forskel på norsk og dansk praksis. Det synes jeg er vigtigt at holde fast i.

Det, hr. Jens Thoft efter min mening begår som fejl, er, at han i sin tale ikke sondrer mellem procedure og brug. Jeg vil gerne her minde om et forslag, der godt kunne sondre imellem det, nemlig beslutningsforslag B 20 fra folketingsåret 1986–87, hvor der udtrykkeligt står, at intet dansk militært personel deltager i øvelser vedrørende procedurer for beslutning om brug af atomvåben.

Jens Thoft (SF):

Jeg skylder hr. Hans Hækkerup en uforbeholden undskyldning – jeg rodede i mine noter. Hr. Hans Hækkerup har ret, og jeg skal un-

derstreges, at jeg naturligvis er taknemlig for, at Socialdemokratiet var parat til at se på problemstillingen. Man så ikke så gerne, at det skete her, men hellere i et lukket udvalg, og det må vi naturligvis respektere.

Til hr. Jørgen Estrup vil jeg gerne sige følgende: Hvad skulle være formålet med at lære procedurerne for at rekvirere atomvåben, idet vi fastholder, at Danmark bør være atomvåbenfrit altid, hvis hensigten var at sikre og beskytte de danske soldater mod andre landes atomvåben? Jeg har svært ved at se det.

Endelig skal jeg gøre hr. Jørgen Estrup opmærksom på, at danske jetpiloter, der øver sig i USA, træner i de specielle manøvrer, som anvendes til nedkastning af atomvåben.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til Forsvarsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

15) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 14:

Forslag til folketingsbeslutning om indførelse af en uafhængig ombudsmandsinstitution inden for forsvaret.

Af Pelle Voigt (SF) m.fl.
(Fremsat 10/11 88).

Sammen med denne sag foretoges de under punkterne 16–19 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

16) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 15:

Forslag til folketingsbeslutning om en forbedring af arbejdssikkerheden inden for forsvaret.
Af Pelle Voigt (SF) m.fl.